



T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJESİ
SONUÇ RAPORU

PROJE NO : 2019-SOS-A-005

PROJENİN ADI : Türk Eğitim Müziği Dağarının Görme Engelliler Tarafından Kullanımı İçin Braille Sisteminde Dijital Nota Arşivi Hazırlanması (Ulusal Marşlar Örneği)

PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ : Dr. Öğretim Üyesi Ceren Doğan

PROJE ARAŞTIRICILARI : Dr. Öğretim Üyesi Sevan Nart

PROJE BÜTÇESİ : 12150 TL

OCAK-2020

BARTIN

I. ÖN SÖZ

Görme yetersizliği olan bireyler içerisinde müzik yeteneği olan, meslek olarak müzik alanında çalışmak isteyenler için en büyük sorunun Braille sisteminde nota erişimi olduğu düşünülmektedir. Görme yetersizliği olan birçok bireyin, yetenekli ve istekli olduğu halde bu zorluk sebebiyle mesleki ya da özengen müzik eğitimi almaktan çekindiği düşünülmektedir. Üniversitelerin müzik öğretmenliği lisans ve lisansüstü programlarında görme yetersizliği olan öğrenciler, eğitim süreçlerinde öğretim araç-gereci olarak nota içerikli materyalleri pek çok derste yoğun olarak kullanmak durumundadır. Bu nota materyallerinin görme yetersizliği olan öğrenciler tarafından kullanılabilir hale getirilmesinde zorluklar yaşanıldığı düşünülmekte, bu sorunun hızlı ve etkili çözümü için devlet kurumlarının desteği ile görme yetersizliği olan bireylere yönelik müzik teknolojilerinden faydalanılması gerektiği düşünülmektedir.

II. PROJENİN TÜRKÇE, İNGİLİZCE ADI VE ÖZETİ

Türk Eğitim Müziği Dağarının Görme Engelliler Tarafından Kullanımı İçin Braille Sisteminde Dijital Nota Arşivi Hazırlanması (Ulusal Marşlar Örneği)

Özet

Bu projenin amacı Türkiye'deki görme engelli müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarının ulusal marşların piyano eşliklerine erişimi için dijital dağarcık hazırlamaktır. Bu amaç doğrultusunda dört adet alt amaç belirlenmiştir. Bunlar görme engelli müzik öğretmeni adaylarının ihtiyaç duydukları ulusal marşları tespit etmek, bu marşların görme engelli müzisyenlere yönelik teknolojileri kullanarak dijital nota arşivini hazırlamak, görme engellilere yönelik kar amacı gütmeyen bir dijital nota kütüphanesi olan "engelsiznota.org" web adresinde ücretsiz olarak internet erişimine açmaktır. Bu proje, nitel bir araştırma deseni olan durum araştırmasıdır. Proje öncesinde görme engelli müzik öğretmeni adaylarının ve öğretmenlerin nota teminleri ile ilgili sorunları belirlemek için Gazi Üniversitesi Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda 2014-2017 yılları arasında eğitim görmüş olan öğrenciler ile görüşmeler yapılmış, öğrencilerin derslerine ve sınavlarına gözlemci olarak bulunmuş, piyano derslerinde uygulamalar yapılmış ve nota materyallerinin Braille sisteminde yeniden yazılmasına üç yıl süreyle yardımcı olunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Görme engellilerin müzik eğitimi, görme engelli müzisyenler, görme engelliler için müzik teknolojileri

Preperation Of A Digital Sheetmusic Archive Of Music Education Repertoire İn Braille System For Sight Handicapped (National Anthems Sample)

Abstract

The objective of this project is to prepare a digital repertoire of national anthems' sheetmusic in Braille System for sight handicapped music teacher candidates and teachers. For this purpose, four sub-objectives have been identified. These objectives are identifying the national anthems which sight handicapped students and teachers have trouble attaining, preparing a digital sheetmusic archive of the national anthems in Braille system by using music technologies for sight handdicapped, setting open access of this digital sheetmusic archive in a sheetmusic library for sight handicapped musicians "engelsiznota.org" web site and conduct a field research in order to develop solutions in preparing a digital sheetmusic archive for Turkish music repertoire. This project was designed as a case study and it is a qualitive research. In order to determine the problems related to the sight handicapped music teacher candidates and teachers, the researcher conducted interviews with students who were studying in Gazi University Music Education Department between 2014-2017. The participants were interviewed and observed in their piano training, assisted in their piano lessons and music writing process in Braille system for three 4 years.

Keywords: Music education for sight handicapped, sight handicapped musicians, music technologies for sight handicapped

III. İÇİNDEKİLER

I. ÖNSÖZ

II. PROJENİN TÜRKÇE, İNGİLİZCE ADI VE ÖZETİ

III. İÇİNDEKİLER

IV. GİRİŞ - GENEL BİLGİLER

V. MATERYAL VE METOT

VI. BULGULAR VE TARTIŞMA

VII. SONUÇ VE ÖNERİLER

VIII. KAYNAKLAR

IV. GİRİŞ - GENEL BİLGİLER

Üniversitelerin müzik eğitimi anabilim dalları, görme yetersizliği olan öğrencilerin eğitim gördüğü mesleki eğitim kurumlarından birisidir. Bu kurumlar, müzik alanının bütününü ya da bir kolunu meslek olarak seçen veya seçmek isteyen kişilere yönelik olup, mesleğin gerektirdiği müziksel davranışları ve birikimi kazandırmayı amaçlamaktadır (Uçan, 1997). Öğrenme sürecinde, görme yetersizliği doğrultusunda ortaya çıkan sınırlılıklarından ötürü öğrencilerin problem çözmede farklı yöntemlere ihtiyaç duymaları oldukça doğaldır. Görsel becerilerin eksikliği sebebiyle yaşanan problemlere ek olarak, bu problemlerden ötürü öğrenme sürecinde yetersizlik hissedilen görme yetersizliği olan bireylerde, geride kalma endişesinin yaratmış olduğu ruhsal problemler ortaya çıkabilir, bu durum diğer öğrencilerde etkili olan tekniklerin onlarda etkili olmamasına neden olabilir (Kıvrak, 2003). Görme yetersizliği olan öğrencilerin Braille nota materyallerine erişiminde yaşanabilecek olası sorunlar da öğrencilerin şevkini kırabilir, çözüm yolu bulmayı zorlaştırabilir, bu doğrultuda ruhsal problemlerinin ilerlemesine sebep olabilir.

Görme yetersizliği olan öğrenciler, müzik eğitimlerinde Braille sisteminden faydalanmaktadır. 1829 yılında Fransa'da Louise Braille tarafından, görme yetersizliği olan bireylerin okuma yazması için icat edilen Braille sistemi, alfabede kullanılan harflerin yanı sıra müzikte gerekli olan işaretleri de kapsamaktaydı. Bu sistemin başlangıcından günümüze değin geçirmiş olduğu gelişim sürecinin sonucunda müzik yazısında nota ve müzik işaretlerinin tamamı sistemde kullanılabilir. 1925 yılından itibaren Braille sistemi ülkemizde de kullanılmaya başlanmıştır (Şendurur, 1995).

Görme yetersizliği olan öğrenciler, Braille nota eğitimini ve kaynak edinmeyi kendi imkânları doğrultusunda yapabilmektedir. Braille sisteminde özellikle Piyano eserleri notalarının iki dizek ile yazımından kaynaklanan zorluk, bu sistemde hazır Braille kaynak bulma sıkıntısı, yazma sürecinin zaman alması ve bu süreçte öğrencinin ayrıntılı nota okuyabilen başka bir kişiye ihtiyaç duymasından kaynaklanan maddi manevi yük gibi sorunlar bulunmaktadır. Müzik eğitiminde kullanılacak her türlü ses ve çalgı için braille sistemiyle hazırlanan notaların arşivlenmesi ve gelecek diğer öğrenciler için kaynak sağlanması gerekmektedir (Pirgon ve Babacan, 2013). Müzik eğitimi alan görme yetersizliği olan öğrenciler için doğru materyaller ve yöntemler, eğitim sürecinde yaşanan ve yaşamaları muhtemel olabilecek problemleri en aza indirebilir. Bunun sonucunda öğrencinin kendine olan güveninin artması, öğrenme sürecine olumlu etki edebilir. Öğrencilerin yaşadığı en temel problemlerden biri, maddi olanaksızlıklardan dolayı mevcut teknolojik imkânlardan

faýdalanamamaları; bu durumun hem zaman hem de enerji kaybına neden olması ve ayrıca motivasyonu düşürmesidir. (Pirgon ve Babacan, 2013).

Görme yetersizliği olan öğrenciler, mesleki eğitimleri öncesinde ve sürecinde kendi imkanları dâhilinde Braille nota kaynaklarını edinmektedir. Özellikle Braille sisteminde yazımın zorluğu, bu sistemde hazır yazılı kaynak bulma sıkıntısı ve metotlaşma sorunu, yazma sürecinin uzun zaman alması ve bu süreçte öğrencinin ayrıntılı nota okuyabilen başka bir kişiye ihtiyaç duymasından kaynaklanan maddi ve manevi yük gibi sıkıntılar bulunmaktadır. Nota yazım ve çalışma sürecinde ortaya çıkan problemlerinin çoğunun temelinde hazır kaynağa ulaşamamak ve kaynağı oluşturmada yaşanan sıkıntılar olduğu söylenebilir. Bu durum eğitimcileri de çaresiz bırakabilmektedir. Müzik eğitiminde kullanılacak her türlü ses ve çalgı için Braille sistemiyle yazılacak notaların arşivlenerek metotlaştırılması ve gelecekte diğer öğrenciler için kaynak olması Braille nota materyallerinin erişiminde yaşanacak sorunlara çözüm olabilir. (Sazlı ve Yurtseven, 2010).

Araştırmacılar tarafından projenin hazırlık sürecinde bir durum araştırması yapılmış, görme yetersizliği olan müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarıyla görüşmeler, gözlemler ve uygulamalar yapılmıştır. Araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır ki, öğrencilerin bu materyalleri kullanabilmesi için öncelikle öğrenciye notanın okunması, okunan notaları öğrencilerin Braille alfabesi kullanarak kendilerinin yeniden yazması gerekmektedir. Nota yazım süreci ile ilgili araştırmacıların yaptığı uygulamalarda bir sayfa nota yazımının 20 dakika kadar sürdüğü görülmüştür. Ayrıca katılımcılar, nota yazımına yardım etme işleminin çok zaman alıcı ve dikkat gerektiren bir iş olduğu için kendilerine yardımcı olacak gören öğretmen ya da öğrenci bulmakta zorlandıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin dört yıllık lisans programlarında piyano, koro, ana çalgı, müziksel işitme okuma, Türk halk müziği, Türk sanat müziği gibi zorunlu derslerin yanı sıra birçok seçmeli derste de sorumlu oldukları nota materyalleri düşünülürse, özel müzik teknolojileri ile Braille sisteminde nota yazımı sorununun çözülebileceği ve büyük oranda zaman ve iş gücü tasarrufu sağlanabileceği söylenebilir. Bu durum, ayrıca Braille sisteminde nota yazım sürecine yardımcı olan gören öğrenci ve öğretmenler için de geçerli olabilir. Öğrenciler Braille sistemindeki basılı nota materyallerinde çalgı eserlerini ölçülere, motiflere, cümlelere bölüp ezberleyerek çalışmaktadır. Bu işlemin bilgisayar, tablet ya da akıllı telefon kullanılarak yapılması da mümkün olabilir. Böylece Braille sistemi ile yazımda kullanılan özel kağıtlar konusunda da tasarruf sağlanabilir.

Görme yetersizliği olan katılımcılarla yapılan görüşmelerde de özellikle Ulusal Marşların Braille sisteminde hazırlanmış notalarına ulaşmakta sorun yaşandığı görülmüştür. Ayrıca katılımcılar, üniversitelerin Braille müzik kütüphaneleri ve uluslararası internet tabanlı müzik kütüphanelerinde de bu eserlerin erişiminde sorun yaşamaktadırlar. Eser notasını bilgisayara yükleme, bilgisayarda hazırlanmış notaya dönüştürme ve Braille sisteminde yazım formatı olan "braille read file" dosyası olarak düzenleme işlemi yapan bir yazılımın bu alandaki problemi çözebileceği düşünülmüştür.

Ülkemizde “Eğitimde Görme Engelliler Derneği” bünyesinde faaliyetlerini sürdüren ve görme yetersizliği olan bireyler için açık erişimli nota kütüphanesi olarak hizmete sunulan engelsiznota.org isimli bir internet müzik kütüphanesi bulunmaktadır. Web sitesinin ücretsiz Braille nota erişimi konusunda faaliyet göstermesi, proje ile hazırlanan Braille nota dağırının her yaş grubundaki amatör ya da profesyonel müzisyen, öğretmen aday, öğretmen ve ayrıca görme yetersizliği olan öğrencilere müzik eğitimi veren gören öğretmenlere de fayda sağlayacağı kanısına varılmıştır (Engelsiz Nota, 2019). Web sitesi yöneticisi ile yapılan görüşmeler sonucu olumlu dönüt alınmış, ilgili destek ve yardımın sağlanacağı hususunda da araştırmacılara güvence verilmiştir.

Özel gereksinimli bireylerin eğitim ile ilgili ihtiyaçlarının karşılanması, Anayasamız tarafından güvence altına alınmıştır. Anayasamızın 42. Maddesinin “Kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz.” hükmü özel gereksinimli bireyleri de kapsamaktadır. Ayrıca özel gereksinimli bireylerin eğitim haklarına aynı maddenin “Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.” hükmüyle de değinilmiştir. Anayasamızın 61. Maddesinde ise engellilerin toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirlerin alınmasına dikkat çekilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Ayrıca, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilerek Resmi Gazete’nin 09.04.2007 tarihli sayısında yayımlanan Avrupa Sosyal Şartı (Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi)’nin 15. Maddesinde, engellilerin mesleki eğitimini sağlamak için gerekli önlemlerin alınmasına değinilmiştir (Resmi Gazete, 1989). Bu proje, kabul edilmesi halinde görme yetersizliği olan bireylerin, mesleki müzik eğitimlerinde dijital nota erişimlerinin sağlanabilmesi hususunda kolaylık sağlayacak ve değinilmiş olunan kanun hükümlerinin yerine getirilmesine katkıda bulunacaktır.

V. MATERYAL VE METOT

Bu araştırma nitel bir araştırma deseni olan durum araştırmasıdır. Veri toplama amacıyla görüşme ve gözlem tekniklerine başvurulmuştur. Nitel araştırma tekniklerinde veri toplamada boylamsal bir bakış açısının durumu yansıtmada daha başarılı olabileceği düşüncesinden yola çıkılarak 3 yıl boyunca katılımcılardan gözlem ve görüşme yoluyla veri toplanmıştır. Bu öğrenciler mezuniyetleri sonrasında da izlenmiştir. Durum tespiti sonucunda dijital Braille notalar hazırlanarak erişime açılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Gazi Üniversitesi Müzik öğretmenliği bölümünde 2014-2017 yılları arasında eğitim görmekte olan 3 görme engelli öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin sınıf arkadaşları ve dersleri yürütmekte olan öğretim elemanlarından da veri toplanmıştır. Görüşme ve gözlemler sonucu görme engellilerin müzik eğitimine yönelik öncelikli ihtiyaçların belirlenmesi ve yaygın etki ile ülke çapında karşılanmasına yönelik dijital nota kütüphanesi engelsiznota.org için Braille notalar hazırlanmıştır.

VI. BULGULAR VE TARTIŞMA

Görme engelli müzik öğretmeni adaylarının ve öğretmenlerin nota teminleri ile ilgili sorunlarını belirlemek için Gazi Üniversitesi Müzik öğretmenliği bölümünde 2014-2017 yılları arasında eğitim görmekte olan 3 görme engelli öğrenci ile görüşmeler yapılmış, onların piyano dersleri ve sınavları gözlemlenmiş, piyano derslerinde uygulamalar yapılmış ve nota materyallerinin Braille sisteminde yeniden yazılmasına üç yıl süreyle yardımcı olunmuştur. 2018 yılında Goodfeel tam sürüm paket programı demo sürümü denenmiş ve yazılımın, notayı bilgisayara yükleme; notanın üzerinde çalışma-değişiklik yapma ve görme engelliler için dijital yazım dosya formatı olan "braille read file" dosyasına dönüştürmekte etkili olduğu görülmüştür. Çalgı derslerine ait belli bir eserin notasının görme engelli öğrenciler tarafından yaygın gereksinimi değişken olmakla birlikte ulusal marşlar ülkemiz genelindeki öğrenciler için hem eğitim sürecinde hem de meslek icra ederken öğretmenlere sıklıkla gerekli olacaktır. Bu marşların eşliklemesinde dünya genelinde kabul görmüş bir eşlik çalgısı olan piyano tercih edilmektedir. Öğrenciler ve öğretmenler de görüşmeler sırasında ulusal marşların piyano eşliklerine özellikle ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Temel müzik eğitimi ve çalgı eğitiminde kullanılan pek çok yabancı kaynaklı eserin notasına, yazılı ve dijital nota arşivine sahip kütüphaneler ve çevrimiçi sitelerden paralı dahi olsa erişilebilmektedir (Johnson, 2009). Ancak Türk müzik eğitiminde kullanılan öğretim

materyallerine erişmek mümkün olmadığı gibi geçici olarak temin edilen, öğrencilerin bireysel olarak yazıp kullandığı notaların arşivlenmesi de mümkün değildir. Türk müzik eğitiminde yer alan eğitimsel müzik materyalleri arasından hizmet öncesi ve hizmet içinde öğrencilerin ve öğretmenlerin en fazla yararlandıkları, kullandıkları ve gereksinim duydukları eserlerin piyano eşlikli ulusal marşlarımız olduğu söylenebilir.

Elde edilen verilerden yola çıkarak ulusal marşlar için brf nota hazırlanması amacıyla proje kapsamında Goodfeel yazılımı temin edilmiştir. Yazılımın basılı notayı bilgisayarda yazılmış notaya dönüştürme işlemini oldukça kusurlu bir biçimde yaptığı ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan dökümanda yüksek miktarda ses ve ritim hatası görülmüştür. Bu sorunun çözümü için ulusal marşlar notalarının bilgisayarda yazılmasına karar verilmiştir. Yazılan notaların yazılım aracılığıyla Braille notaya dönüştürülmesinin ardından ürün görme engelli bir müzisyene kontrol ettirilmiş ve başarılı bulunmuştur. Bu sürecin ardından dijital Braille ulusal marş notaları engelsiznota.org site yöneticisi ile e-posta yoluyla paylaşılmış ve ücretsiz erişime açılmıştır.

VII. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma veri toplama aşamasında bir müzik eğitim kurumunun görme engelli öğrencilerinden faydalanılmış olsa da sonuç olarak hem yerel, hem de küresel anlamda uzun süreli ve yaygın bir etkiye ulaşabileceği söylenebilir. Engelsiznota.org web adresinde araştırmacılar tarafından hazırlanan Piyano için Braille Ulusal Marşlar web sitesi faaliyetini sürdürdüğü sürece ücretsiz erişilebilir olacaktır. Web sitesinin erişime kapanması olasılığına karşın önlem olarak ilgili dökümanların Bartın Üniversitesi açık erişim ve kütüphane web sayfalarına da eklenmesi önerilebilir. Ayrıca üniversite kütüphaneleri tarafından basılı materyal olarak satın alınabilmesi amacıyla Piyano Eşlikli Ulusal Marşlar'ın Braille kitap olarak hazırlanıp basılması önerilmektedir.

VIII. KAYNAKLAR

Resmi Gazete (1989). Avrupa Sosyal Şartı. 15.01.2019 tarihinde

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> adresinden alındı.

Creswell, J.W., (2016). Araştırma deseni, Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları. Selçuk

Bariş Demir (Çev.). Ankara: Eğiten kitap.

- Demirciođlu, Ö. ve Yılmaz, M. (2004). Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi müzik odası ve görsel-işitsel koleksiyon. *Bilgi Dünyası*, 5(2): 278-281. Engelsiz Nota (2019). Hakkımızda. 09.01.2019 tarihinde www.engelsiznota.org adresinden alındı.
- Johnson, S. (2009). Notational systems and conceptualizing music: A case study of print and braille notation. *Music Theory Online*. 15, 3-4.
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (1951). Ek Madde 11. 10. 02.2019 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.3.5846&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=3&No=5846> adresinden alındı.
- Kıvrak, N.İ., (2003). Özel eğitimde “müzik öğretmeni” sorunu. Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu, 30-31 Ekim 2003, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Merriam, S. B. (2015). Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber. Selahattin Turan (Çev.). Ankara: Nobel.
- Pirgon Y. ve Babacan, E. (2013). Görme engelli öğrencilerin piyano eğitimi üzerine durum Çalışması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 29, 191-206.
- Sazlı, K. ve Yurtseven, G. (2010), Müzikte Braille: Görmeyenlerin eğitimindeki yeri ve kurumsal çözüm önerileri. IX Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu, 15-17 Aralık 2010, Marmara üniversitesi.
- Sessoms, G. (2017). How to teach music to visually impaired children. 09.02.2019 tarihinde <https://healthfully.com/225097-how-to-teach-music-to-visually-impaired-children.html#ixzz2Dbq3P3IU%20> adresinden adresinden alındı.
- Şendurur, Y. (1995). Görme özürü öğrencilerin keman eğitiminde karşılaştığı güçlükler. *Mavi Nota Dergisi*. 16.
- Telif Hakları Genel Müdürlüğü, (2019). Telif hakları kaç yıl süreyle korunur. 11.02.2019 tarihinde <http://www.telifhaklari.gov.tr/Telif-Hakki-Kac-Yil-Sureyle-Korunur> adresinden alındı.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). 42. Madde ve 61. Madde. 09.01.2019 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> adresinden alındı.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin.
- Uçan, (1997) Müzik eğitimi temel kavramlar-ilkeler yaklaşımlar. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.